

BISERICA și ȘCOLA.

Foie bisericească, școlastică, literară și economică.

Ese odată în săptămână: DUMINECA.

Prețului abonamentului:	Prețului inserțiunilor:	Correspondențele să se adreseze la Redacțiunea dela
Pentru Austro-Ungaria pe an . . . 5 fl.—cr.	Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin cam 150 cuvinte 3 fl., pana la 200 cuvinte	„BISERICA și ȘCOLA“
„ „ „ „ „ jum. an 2 „ 50 „	4 fl. și mai sus 5 fl. v. a.	Iar banii de prenumerațiune la
Pentru România și străinătate pe an 7 „ — „		— „Tipografia diecesană în Arad.“ —
„ „ „ „ „ „ j. a. 3 „ 50 „		

Nr. 2035.

Tuturorū P. T. inspectorū de școle.

Cu 1. Septembrie st. vechiū an. curinte adecă cu începerea prelegerilor pentru anul școlastic 1883/4 se va deschide lângă institutul nostru pedagogic-preparandial din Arad și cursul IV. de pedagogie, parte ca de acum elevii cari vorū absolve institutul acesta să pōtă fi mai bine pregătiți pentru cariera învățătorescă, parte ca să înlesnim primirea în preparandie și pentru acei recurinți cari vinū dōră ca mai puține pregătiri, sperândū noi cumcă și acestia în decursul alorū patru ani se vorū pute bine pregăti.

Publicândū P. T. DTa acēsta în cerculū școlariū submanuatū, totodată Te poftimū să îndemni cât mai mulți tineri capaci — respective părinți, tutori — a reflecta la acēsta, comunicându-le cumcă prin înființarea cursulū alū IV. li se înlesnesce primirea în institutū.

Arad, 3/15. August 1883.

Ioanū Mețianū, *m. p.*

Episcopulū Aradulū.

Resultatele produse în biserica română gr. or. dela restaurarea Metropoliei.

Precum economii cari se interesază de rezultatele muncii lorū mergū și esaminază holdele lorū, cari aflându-le cu roduri frumoase, se bucură, iară aflându-le pline de polomidă, burueni și de spini le plivesce, le curată, ca să nu devie coplișite; astfel credū, că este necesarū a se cerceta și biserica adecă: Societatea creștinilor români în părțile ei, în parochie sau preste tot în diecese, de s'au produs rezultatele religiosității și moralității ca să ne bucurăm, iară dacă observămū rele să le delaturămū.

Guverulū de unū timpū în cōce publică statisticele din de ce în de ce ani și arată cresce-

rea sau scāderea populațiunei; arată și date asupra imoralității, a nascerilor ilegale etc. și biserica ar fi datore în interesulū moralității să publice astfel de date măcarū din 20 în 20 de ani pentruca să se vadă rezultatele activității ei și în tōte casurile ale moralei.

Până acum pre cât scim nu s'a publicatū oficiosū așa ceva, de cât în nisce rapōrte ne întregite cătră Sinōdele diecesane și archidiecesane; prin urmare Congresulū bisericescū ar avea — după părerea noastră — o asemenea datorie.

Spre acestū scopū în modū confident și în interesulū bisericeii reflectămū asupra celorū ce amū pututū observa în biserica noastră.

Cine aruncă o privire asupra bisericeii noastre din Metropolia gr. ort. din Transilvania și Ungaria neprecupată, în părțile ei sau preste tot și se întrébă: de 16 — sau mai rotundū dīsū de 20 de ani, cari rezultate de credință, de religiositate și de morală le află? Nu își va putea da unū respunsū înbucurătorū, nu se pōte bucura, căci comparând credința, religiositatea și moralitatea de aci cu cea din nainte cu 20 de ani, află, că aci sunt scādute reū și în parochiile satesci și în cele de la orașe chiar și la Episcopie și Archiepiscopie. În totū loculū credința lui Cristos, religia ortodocsă nu e păstrată nici apărata ca mai nainte; în totū loculū nu mai cercetăz creștinii români bisericile așa pre cum le cerceta înainte cu douăzeci de ani. Din contra se întristăz fie care românū înțeleptū, care ține la morală că în fie care diecesă numērulū căsătorielorū ilegale, alū concubinatelorū; numērulū copiilorū ilegitiimi; numērulū celorū ce se divorțēz, numērulū furilorū și alū bețivilorū este aci întreitū mai mare de cât la anulū 1864. Unde propășimū?

Deci trebuie se cercetămū și noi ca economii, cari vedū holdele pline de neghină. Ei se întrébă, ore de ce sunt aceste rezultate rele? Au venitū ore

„semănătorii și noaptea au sămănat neghina preste semănta cea bună?“ Nu au fost ore neîngrijite? Nu au fost ore ne cultivate? Și ce este de făcut, ca se oprim relele? Așa se întrebă ei. Și astfel cred eu, că și asupra vieții religioase și morale avem să ne punem întrebările și mai întâi: Ce rezultate vedem în biserica română gr. or. de 20 de ani încôce? Dacă în morală nu sunt rezultate îmbucurătoare, care este cauza? Și ce activitate au funcționarii și autoritățile bisericești noastre?

Recunoscem delă început că prin reînființarea Metropoliei române au dobândit Românii niște rezultate mari; i-au întrunit într'un corp, i-au scos de sub bisericile străine pe unde sufereau, se înstreinau și se perdeau. Cu Metropolia s'au câștigat mari fonduri și fundațiuni etc. Deci pentru Metropolia înființată exprimăm profundă recunoștință Marelui Arhiepiscop Andrei și altor bărbați cari au conlucrat, căci Metropolia a fost cauza de a se aduce legea din an. 1868 pentru autonomia bisericești noastre și în puterea acesteia s'a făcut constituția cea atât de liberală care o avem și la care revănesc și confesiunile reformate. Ea ne a dat mijloace a ne aduna, a ne consulta pentru înaintarea religioasă și culturale și moralei fiilor bisericești din întreaga Metropolie.

Prin metropolie în biserică ne mai putem mișca și mai putem resufla și a dice ceva astăzi pentru că airi pare că având loc nu avem. Deci cu multă stimă se susținem pre cel ce apără ca autonomia bisericești noastre se nu fie surpată de inimi și se nu ne pue iară unde am fost puși. — Cu toate acestea scopul mai presus al Metropoliei, a bisericești nu e acesta. Ci este credința: „fără credință nu e cu puțință a plăcea lui Dumnezeu¹⁾ și, mergând învățați, toate neamurile botezându în numele Tatălui și al fiului și al St. duch.“ „Ceii ce vor crede și se vor boteza măntuiseva, ceii ce nu vor crede osândiseva“²⁾. Acela au dat pre unii Apostoli pre alții „Păstori spre zidirea trupului lui Cristos.“³⁾ „Pașceți turma dintre voi pildă făcându-ve turmei“⁴⁾. Cel ce ascultă cuvântul meu și crede în cel ce m'a trimis are viață de veci.“⁵⁾ Deci se cercetăm mai aproape chemarea bisericești. Chemarea bisericești este: a propaga credința, religioasă și morală. Biserica este totalitatea acelor indiviți cari s'au învoit într'o credință întru împlinirea învățătorei și așezmintelor Dnui Cristos. Astfel pregătesce ea pe membrii sei prin fapte bune la o viață fericită, la o alta lume. Și adevărat este: „Credința dacă n'are fapte este mōrtă,“ . . . A-

rată-mi credința din faptele tale.⁶⁾ Iată în puțin cuvinte chemarea bisericești preste tot; iară chemarea funcționarilor ei în special e: Metropolitul este Esarchul eparchiilor; are a îngriji de întrebările dogmatice și de îndreptările relelor⁷⁾. Episcopii esu prin sate și în orașe, învăța pre popor și îndreptă moravurile lui.“⁸⁾ „Iară pentru preoți se scrie: întru dreptățile tale voi cugeta, nu voi uita cuvintele tale . . . voi petrece în Dumneșcesile porunci și voi învăța pre poporul teu“⁹⁾.

Iată scopul bisericești în scurte cuvinte și chemarea ei. De a propășit biserica noastră cătră acest scop, lăsăm se constateze o statistică, o arătare oficiōsă. Noi cutezăm a susține, că repășim.

Adevărat este, că credința mai multă sau mai puțin la toți creștinii așa diși cu carte scade, și prin urmare și religioasă, însă paguba cea mai mare este, că din lipsa acestora crește imoralitatea, adică: se înmulțesc numărul celor imorali.

Se scrie și susținem și noi că înaintarea științelor naturale contribue mult la acesta, adică: la o viață după impulsul natural, viața neînfrănată. Înfrânarea însă opresce pasiunile, altfel relele cresc și se înmulțesc prin reflecșiuni și scandale și în acea parte la poporul nostru de jos, care până la un timp nu departe avea și purta o viață sănătoasă morală de laudat.

Susținem această cauză și cursul al timpului, mai precis dișu acestu resboiu al materialismului contra idealismului, însă biserica trebuie să se apere.

(Va urma).

Papismul și starea actuală a Bisericești ortodoxe în Regatul României.

de
Episcopul Melchisedec.

(Continuare).

„Cătră Înalt preosfințitul Mitropolit a țarei Moldoviei Kyriu Kyriu Veniamin.

Luând eu jos iscălitul Kesaro-krăescu agent, înștiințare, că după o țadulă domnescă ce s'au dat, este poruncit ca să se adune D-lor Veliți boeri la 28 a lunei acestia august, și în obștescul sfat se-și dea socotința Dumilor-sale în pricina episcopului romano-catholicesc, care se află acum aici, adică de pōte elu aice în Moldova se boteze, se mirușcă, se cunune, se îngrope, și câte altele se atinge de chemarea sa? — Îmi ia voiă a înfăoșa Eminenței Vōstre următoarele observații în pricina acesta, spre a Eminenței Vōstre de binevoitōrea luare-aminte și înțelptă critică; ca unul ce din porunca prea înalțatului împērat și prea milostivului meu stăpân, sunt însărcinat și cu protecția bisericești romano-catholicesc în pământul acesta.

¹⁾ Ioan e. 20. 2. — ²⁾ Marcu ev. cap. 16 v. 16. — ³⁾ Pavel cătră Efesem e. 4. 11—12. — ⁴⁾ Ap. Petru e 5 v. 23. — ⁵⁾ Ioan ev. e. 5 v. 24.

⁶⁾ Ap. Iacob e. 2 v. 17—20. — ⁷⁾ Canonul 26. al sinod. din Cartagena. — ⁸⁾ Blastar cap. 82. — ⁹⁾ Canonul 12 al sinod. din Sardichia.

1. Tóte mărturisirile credinții, care se sufără prin țările marii Europe, mai ales în Rosia, au pe lângă preoții, duhovnicii trebuincioși, și episcopii lor, spre săvârșirea celor mai înalte duhovnicesei lucrări ale dogmei lor, d. p. mirul, preoția etc. Așa vedem, că în mijlocul romano-catholicescilor țării a în erăției Austriei și a pravoslavniciei Rusiei, se află, osebbit de episcopii legii stăpânitoare, și episcopii grecesii romano-catholicesei, armenesii și luterănesii fără a se stinghii cea dominantă mărturisire-credinței a pământului cât de puțin.

2. Domni și Archipastorii Moldaviei, după despărțirea bisericelor, n'au încetat a suferi, ca să se așeze aicea în pământul Moldovii catholici, Luterani și Jidovi, și din poruncile ale Domnilor dintr'aceea vreme, se vede, că catholico-romanii tot-dea-una au avut episcopii lor suferiți de cătră oblăduire și ritusul pământesc.

3. Asemenea se vede și în ziua de astăzi, că Ovreii, a cărora neam, după cuvântul Domnului nostru Iisus Christos, până la sfârșitul lumii n'au să se stingă, au rabinii și hahambașii lor în totă țara, și fiind ei suferiți, numai cuvântul și porunca Domnului se împlinesc, apoi fi-vor Jidovii mai îngăduiți de cât noi?

4. Norodul catholico-roman în țara acesta se sue la 40,000 suflete ¹⁾ și mai totii sunt supuși Înălțatei Porți othomanicesei și birnicii. Dacă dar Domnul și Mântuitorul nostru poruncește, ca Jidovii, cari nu ilu cred, să fie, răbdați, cu cât mai mult se cade, ca mărturisitorii Sfinției sale, măcar că de altă formă, să fie suferiți și să aibă păstorii și archipăstorii lor trebuincioși, spre a lor povățui și învățătură spre fapte creștinesci.

5. Episcopul catholico-roman are să privilegheze și să caute numai la cele ce se ating de disciplina și orânduiala ritului lor, săvârșind și cele mai înalte taine ale lor, fără a se amesteca la cele ce sunt a pământului, sau a *pretendarisii împărțire de driturile și privilegiile archipăstorilor pământesci, socotindu-se întru această privire și elii ca și cei mulți episcopi fără eparchie.*

Aceste sunt luările aminte, care le înfățișez Eminenției Vóstre, spre milostivă chibzuire, și sunt bine încredințat, că strălucitórele svoistve ²⁾ a du-chului Eminenței Vóstre, cu care v'au împodobit pro-nia dumnezească, nu se vor trece, netrecând cu vederea și pe prea Înălțatul Împărat protectorul bisericii catholico-romane în țara acesta; și fiind îndatorit a arăta și la mai înaltele locuri urmarea ce se va face, rog pe Eminenția Vóstră, ca să aibă răspuns pe aceste observații ale mele, fiind alii Eminenției Vóstre prea plecată slugă. (Subscris): *Ioseph Raab* Agent de sa Majesté I. A, et cet. en Moldavie. În Eși la 5 Sept. ³⁾ 1820.

La ziua însemnată prin ordinul domnesc s'a întrunit la Mitropolie unii Divan esttraordinariu, compus din 12 Membri ai Clerului înalt, cu Mitropolitul și Episcopii în frunte, din unii număr peste 30 boeri. Resultatul deliberării acestui Divan s'a dus la cunoscința Domnului prin anaforaua următoare:

Prea Înălțate Dómne!

În urmarea Domnescii țidule din 17 a lunei trecute august, alcătuiinduse la sânta Mitropolie a țării

¹⁾ Cifra exagerată pentru timpul acela. Numărul totalii alii catholiceilor abia în zilele noastre, în totă România este de 45.152 [Almanach cultelor pe an. 1868].

²⁾ Insușiri. — ³⁾ Calendarul grigorian.

obstescă adunare a cinaului bisericesc, și politicesc, întocma după cuprinderea luminatelor poronci a Înălțimii tale a pătruns cu bună luare aminte dogmaticesca punere înaintea prin notă de cătră Dlu K. K. Împărătescul agent, atingătoare de cel înteu punct bisericesc a pravoslavnicilor pământenilor moldoveni, pentru un episcop apusienesc, numindul Catholico-romancesc, cerend pentru densul slobodă voe la lucrările, ce se ating de datoriile chemării sale, și cetind mai înteu nota din cuvânt în cuvânt, am vedut că oererile sunt, ca acest eu chemarea de episcop să aibă a cerceta bisericile catholicesei, ce sunt în cuprinsul oblăduirii sale [adecă în Moldavia] a îndrepta bunele rândueile în poporele sale, a hotări întemplantorele pricinii între oile păstoriei sale, a sluji tainele „adecă mirul, și a face ungere sau chrisma, care se dice că este la densii datoria unii episcop, și care la credința catholicesca nu se face odată cu botezul, ci după trecerea de câțiva ani acelu ce vine în lume, însfârșit și ca să slujască formalnic episcopul în zilele prasniceilor.

Din această lesne se înțelege, că puterea cuvântului este de a se legiu în Principatul acesta formalicescul păstor a credinței catholicesei, și acesta să aibă de acum protecția cea din poruncă, care arată D-lui Agentul că s'au rânduit a o păzi pentru bisericile catholicesei din Moldavia.

Prea Înălțate Dómne! prin stălpirea ochilor noștri asupra acesteii note a cinstului agent am vedut două noue isvodiri privitoare: una de a dobândi formalnic păstorii în patria noastră și cea dealdoilea de a resuna formalnica protecție a Agenției pentru bisericile apusenesei din Moldavia. Amîndouă împingeri aspre, și isvodiri neașteptate într'o eparchie, carea au păzit până acum ființa sa prin „hărăzitele pronomii din învechime de cătră prea puternica Împărăție, și celii mai întai articol a pronomiilor celor mai scumpe este păzirea cea fără de nici o băntuire a legii și a bisericilor noastre, care acest har cu statornicie l'am vedut revărsându-se de cătră prea puternica și hrănitorea Împărăție. Întărit prin tóte vrednicile de cuvîntă hatișerifuri, după care se închide totă toleranța dogmaticesca, a altor străine închinări, și pe această temelie nădăduim a lăsa și pe urmașii noștri spre mângăerea cea desevarșită. Pentru această, dar, împlinind porunca Înălțimii tale, facem aicea a prescriere în scurt pentru ispitele, câte după vreme au făcut apusenii bisericesei ca să pótă a fi păstori încă de când nu era în pământul acesta oi de a bisericii catholicesei, și începem de la unii veac necunoscut, găsinduse prin Istoriile vechi elinesci, că mai înainte de închinarea supunerei țerei la prea Înalta Pórtă, în vremi neaședate și resvrătitoare, și innăvălrile neamurilor megieșite, de au și cercat biserica apusienescă a trimite păstori în Moldavia spre înmulțirea oilor sale, prin tragerea la dogmele lor pe moldovenii de atuncea, însă nu au putut ajunge la pravețul lor, fiind isgoniți cu pietre și cu lemne, și unii dintr'înșii și ucii de cătră norodul pravoslavnic, „astă întâmplare, fără de îndoire, se înțelege că nu slujește de pildă că au fost latinii păstori în patria noastră.“ După această apoi este și epocha a Istoriei pământului, care arată, că după ce au intrat pământul nostru în stăpânirea prea puternicii Împărății la anul 1592: unii Krai alii Ardealului anume: Bator Sigismont, trimițind oști în Moldavia, silnicește au răpit pe cel de atuncea

Domn Aron Vodă, pre carele Înalta Pörtă avea rânduit stăpânitorii Tării întru a doua Domnie a sa, și ducându-l în Ardeal i-au ridicat viața prin tăerea capului, rânduind numitul Kraiū, pe unul anume: *Rasvan* omū alū sēū, pentru a fi domn Moldaviei, acest *Rasvan* au adus cu sine și pe unū episcop latinesc, nu știm sub ce nume de eparhie, pentru carele istoricii pământesți, și Meleție scriitorul Geografiei a vremei aceea fac pomenire, că ar fi fost trimis episcop de către papa Romei Climent alū 8-lea. Intr'a-cest chip dar, nu după trecere de multă vreme, și mai înainte de a face prea puternica Împărăție răsplătire călcării aceluī *Bator* Kraiul Ardealului, înștiințându-se de întâmplarea Moldaviei Kraiul Leșesc prin arătarea boerilor pământeni, ce au fost fugit spre scăpare în megieșita țară leșescă, au numit cu primirea acelor boeri pământeni de atuncea Domn pe unū Ieremie Voevod: pe carele cu oști leșești l'au trimis în Moldavia, isgonind pe *Rasvan* omul Craiului *Bator*ū, împreună cu toți ai sēi, iar prea puternica Împărăție găsind cu cuviință alegerea lui Ieremie Vodă din pământeni, l'a întărit întru Domnia Tării, atuncea Craiul Ardealului *Bator* au pornit jalba sa către Papa Romei cel din vremea aceea, asupra Craiului Leșesc arătând că elū necruțând, nici cheltuială, nici osteneală au răpit Țara Moldovei din stăpânirea prea Înaltei Porți, sub cea mai bună nădejde că pre toți locuitorii țării ar fi putut a-i atrage la dogmele apusenesti, iar Craiul leșesc cu împotriva sa urmare au înzădărnicit lucrarea sa cea răvnitoare către lege, drept aceea și Papa tulburându-se, au anathematizat pe Craiul țerei leșești pentru împedecarea ce au făcut, iată dar și alū doilea întâmplare, carea nu numai că nu pōte sluji drept pildă bisericei apusenesti, dar încă este ca unū prilej pământenilor Moldaviei pentru descoperirea mrejelor legii, și pentru îngrijirea cea pururea despre dânsele. Numai rămâne altă epochă după această silnică întâmplare de vre-unū episcop sau păstor latinesc, în țara noastră, și aceea ce se pomeneste prin notă, că se pōte mărturisi de către pământeni, că trecători episcopi ar fi fost, iar nu ședători, pentru care se face pomenire și prin anafora din partea pământului, nu are alt temeiū, de cât că în vremea oștirilor trecute, când era în pământul nostru oștile altor stăpâniri, s'au întâmplat trecători episcopi, sau Archierei din țara leșescă unii, și alții din partea țerei Ungurești, sau pentru trecere, sau pentru particularnice trebuinți cu ocărmnitorii oștenesti, însă ne arătați de păstori latinesți, ne numiți nici de însuși cei mai mari a oștirilor, sau ocărmnitorii streini vremelnicești și într'un cuvânt precum au venit nenumiți așa s'au făcut și neveduți, fără de nici o formalta a ființii lor, și iată că nici această alū treilea epochă, nu pōte sluji spre pildă temelnică, iar în vremea de pace de ar fi fost, fără de îndoire prin firman s'ar fi arătat numirea și rânduirea sa, și s'ar afla și în analurile Împărăției trecută. Să arătăm acum, și cea de față aducere aminte a acestor ce trăim, că am vedut cu ochii, întru o curgere acum de șase-șeci ani, că în cuprinsul Moldovei, nu au fost episcop sau Archiereu apusenesc, cu ore-care numire, sau ședere multă, sau puțină în pace, și împlințore desevirșirei bisericești, fără de cât am vedut preoți pe la satele latinesți din țară, și la o capelă apusenescă din Iași, cu slobodă voe făcută ântēiū, și capelă numită, iar în anul Domniei Domnului Alexandru Mavrocordat, ce au prebegit în Rossia, fără

de sciință pământenilor prefăcută capela în zidire de biserică de piatră, acești preoți apusenesti, viind chirotonisiți de peste hotarū, severșia tōte ale dogmelor latinesți și căți trăesc din omeni lipiți la această credință numai de către acei preoți s'au botezat, și s'au uns și s'au cununat, și s'au îngropat morții lor, toți însă și preoții, și cei de prin sate nu arăta altă formalnică protecție de cât acea pământescă.

Dar acum cu patru ani mai înainte, peste tōtă nădejdea Domnealū Agentul K. Krăesciū Împărății, au arătat măriei sale Domnului Sharlat Chalimach procatohulū Înălțimei tale, că s'au găsit cu cale, de către această Înaltă curte, a se rându și a se trimite la Moldova, un episcop supt nume de Bacoviū, ca un începătoriū a legei locuitorilor latini din țară, după care ne nădejduță arătare, măria sa cercetând cinul bisericesc și politicesc au primit și anafora obștescă că, ființa, și derea în Moldova a unū episcop latin este împotriva obiceiurilor pământului, neprimită de către pravoslavnicii locuitori de aicea, și ca un lucru și priciunitoriū întru cele de afară, de multe feluri de zătigniri, nu pōte a fi de mulțemire supușilor, și înălțimea sa trimițind acea anafora la prea Înalta Pörtă, cu adăugirea talmăcirilor nepriincioșelor împrejureri, și aducându-se la pragul prea puternicii Împărății, s'au arătat nouē de către Înălțimea sa spre respuns, prea Înaltul mehtup a prea Înălțatului Visiriū, după cuprinderea vredniculū de cuviință Împărătesculū hat, adecă, că de se va face la Țarigrad vre-o cerere pentru această, se va da respunsul cuviincios Ministrulū Curței pentru neprimirea acestei împliniri; iară de se va mai face aice din partea Agenției iarăși poțitōrea cerere, să se dea respunsul că nu să pōte primi. Întru mijlocirea vremei, după ce s'au primit și mehtupul prea Înălțatului Visiriū, s'au arătat în Iași un episcop latin, dīcând că este supt nume de Bacoviū, însă în vremea șederei sale au fost necunoscut, nenumit, fără a se cunoșce asupra sa rangul de episcop, și fără a fi întâlnit de măria sa procatohul Înălțimei tale, carele după câte-va luni au și murit, și contenind cu totul vorba rânduiri altui Episcop, cu câte-va vreme mai înainte de mazilia procatohulū măriei tale, iarăși s'au făcut arătare cinulū bisericesc și politicesc pământului că este să se rânduēscă și să se trimită din partea K. Krăesciū un episcop latin, atuncea iarăși anafora obștescă, către Înălțimea sa la anul 1819: Decemvre sau arătat câte pot să se întimple prin această necanonisită și neobicinuită atingere a bisericescilor luări aminte, rugându-se tōtă obștea pentru oprirea acestui episcop, și prin ferman Împărătesc statornicie privelegielor pământesci, ne fiind nici pildă a ședei în Moldavia un asemenea păstoriū latin, și Înălțimea sa trimițind anafora obștiei la prea puternica Împărăție, după cuprinderea vredniculū de închinăciune hat, s'au dat și prea Înaltul ferman, însemnat la anul othomanicesc 1234, către lumina lui Gemageeil achir; întru care după ce se cuprind cele ce mai înainte s'au întâmplat, apoi se poruncese în sfârșit prin aceste cuvinte, că, „De vreme ce s'au cunoscut, că șederei unū asemenea episcop latin în „Moldavia, este fără de nici o asemănare de vre-o pildă, și de vreme că nici în aședērile pământului nu se cuprinde anume, și de vreme că este în multe chipuri priciunitori de nepriință, și preste tōte adu-

cătore de turburare buneii liniștirii a raielelor, apoi, după cuprinderea împărătescului hat, dacă Elciul Austriei din Țarigrad va mai adauge cerere pentru și cęstă pricină, acea cerere nu va fi acolo primită, asemenea se i se dea respuns și agenței aici pentru neprimire, precum s'aũ dat și mai înainte, urmânduse tôte prin tótă pădirea cuviinții."

Prea Înălțate Dómnne! acest vrednic de cuviință împărătesc ferman întărit pe temelia Împărătescului hat, procatohul Înălțimei tale dândul la sânta Mitropolie, iată se aduce înainte înaltei socotinți a Máriei tale, și mai cu osebită râvnitoare și cu durere rugăciune întindem acum giasurile nóstre la pragul Împărătescii îndurări prin Domnésca și părintésca mijlocire a înălțimei tale, deșteptându-ne și mai mult întru neodihnă, din grăbirea și din cuprinderea notiif cinstitei Agenții, că supt numire de un episcop se formalicesce păstoriu apusienesc în patrie, și acela întărit de protecție, și în urmă întru adăogire înălțat la cea mai mare formalita a slujbelor, a privighierii, a păstoriei, apoi se face călcare celor înteiũ aședări a pământului întru ale legei fiind acęsta înprotivă după canónele bisericescii, și se face strămutare celor Împărătescii hrănitóre pronomiĩ prin hatșerifurii, lăsând de a dice că întru ale legiĩ, la care nu am fost atinși nici într'o vreme, se vadă norodul isvodire nouă și închipuire de păstorie, póte și unii din acei proști plugarii alunecându-se, să se întemple prigonire și tulburare. Dar óre nu este de luat aminte și de socotit arătarea ce face Domnealui Agentul prin o patricularnică scrisóre a D-sale cătră Prea Sântitul Mitropolit, care s'aũ pus înainte înaltei socotinți a Înălțimei tale cum că sunt patru-đeci miĩ suflete alcătuiți în sistema credinței apusenescii locuitori în Moldavia, când apoi acest număr întru adăogire sporind, și pe lângă preoții lor se va întări și păstoriu isvodit din nou, și se vor înputernici și cu protecția agenției, de odată acum întru cele bisericescii căți óre nu se vor lipi ca să nădăjduiască și întru cele politicescii și se pėrdă credința cea pravoslavnică și dominantă, a sa covărsire din vechiũ întărită. De acęsta suntem bine nădăjduiți că nu numai nesmintite se vor păđi pronomiile care, prea puternica hrănitórea nóstră Împărăție ne-aũ dăruit din invecchime, dar și a ne păđi întru ocrotire, căci de obște, este neprimită cea mai puțină ședere și numire unui asemenea Episcop, avind apusenii preoții lor, și capelele cele prin voe și slobozenia ocărmuirei pămintescii, precum aũ și pravoslovnicii în staturile Europei. fără nici o smintire acelor invecchite legiurii cătră dînșii, dar nici o adăogire, și acęstă ședere de doi ani acum a acestui numit de dînșii Episcop, pre carele însuși fermanul Împărătesc ce il are în mânele sale nici de cum nu-l numesce Episcop, de cât: Filip Paroni Bisericesc trecătoriũ pentru a sale trebuinți, se contenescă, ca se ridice cu mergerea sa întru ale sale, neodihna ce aũ pricinuit unui norod, care are de cea înteiũ mângăere slobozenia legei prin ocrotirea ei din partea prea puterniceii și hrănitórei Împărății, ca se scăpăm și de grijea turburării obsteseii întru acest dogmaticesc punct, precum însuși înalta înțelepciune a măriei tale cu ochii cei pătrunđători o privesce. 1820.

A Înălțimei tale
smeriți cătră Dumneđeu rugători

(p) *) Veniam Mitropol. Moldaviei. Gerasim Epis.

*) Înaintea iscăliturilor sunt puse pecetele.

Romanului. (p) Meletie Epis. Huzului. (p) Al Sardiei Nictarie; (p) Grigoriũ Irimopoleos; Inochentie Iliopoleos; (p) Danul Archimandr. al Hangului; (p) Al Monastirei Galata Archimandr. Partenie; Iosaf Archimandr. Frumósii; Grigorie Archimandr. St. Sava; Ilarie Archimandr. și starițu Sântelor Mănăstiri Neamțul și Secul; Timotei Archimandr. și Starițu St. M-rei Slatina.

Prea plecate slugi:

Constantin Balș Logofet; Iorduchi Canta Logofet; Grigorie Sturza Logofet; Dimitrie Sturza vel Logofet; Iordachi Ruset vel Visternic; Răducanu Roset Hatman; Ralet vel Vornic; Vasile Roset Hatman; Constantin Catargiu vel Vornic; Grigore Ghica Vornic, Iancu Miclescul Vornic; Mihail Sturza Vornic; Alecu Canta vel Vornic; Drucachi Roset vel Vornic; Șerban Negel Vornic.

Mai urmędă încă alte 15 subscrieri nediscifrabile ale boerilor.

Din acęstă anafora se vede, că Domnul și acęstă dată a dat agentului austriac respuns negativ în afacerea locuinței permanente în țară a unui episcop catolc. Tot astfeliũ de respuns se înțelege dela sine că a dat Mitropolitul Veniamin la scrisórea agentului austriac, citată mai sus.

Cu tótă opunerea de a se recunósce formal de guvern esistența în țară a episcopului latinesc, nici chiar cu titlu de episcop visitor, episcopul Paroni a remas în țară până în primăvara anului 1826, profitând de turburările ce aũ urmat în Moldova din cauza revoluțiunei grecescii, și sub protecția austriacă. Atunci Paroni, strămutat fiind în alt post, în locul lui s'a trimis un altul, fără a însciința ocărmuirea, nici a-i cere autorisare, sciind din esperință că nu o va dobândi. Dar acest nou rânduit episcop latinesc la Iași, a murit după trei luni de đile dela sosirea sa. Acęstă conduită de impunere a bisericeii romano-catolice, în anul 1826, din nou a alarmat autoritățile țerei, și întrunindu-se în adunare obștească din nou aũ supus Domnului Ioan Sturza, tot istoricul episcopatului latinesc din Moldova, și aũ cerut de nou nepermiterea înființării unei asemenea instituțiunii. Dăm aici și acęstă ultimă anafora, în cestiunea acęsta. Ea pórtă data 1826. August 25.

Prea Înălțate Dómnne!

În multe vremi și în multe chipuri cercându-se biserica apusienescă a-și lăți păstoria sa într'acęstă pravoslavnică țară a Moldovei, n'a putut a-și implini voința. Pentru că moșii și strămoșii noștri tari fiind în credință, cu răvnă ferbinte, cu statornică oserdie n'aũ îngăduit nici într'un chip, precum din istorii și din leatopiseșile țerei se mărturiscesc. Că în vremile cele vechi, și între năvălirile neamurilor megieșite, biserica apusenescă găsiind prilej înlesnicios, și silinduse a-și înmulți numărul celor de o dogmă, aũ trimis propoveditori aici în Moldavia, se învețe pre Moldoveni legea latinescă, însă n'aũ ajuns la pravățul lor, uni gonindu-se cu pietre și cu bătăi peste hotar, și alții omorându-se de cătră norodul pravoslavnicilor. Și acęsta aũ fost cea dinteiũ cercare.

Apoi, precum arată istoria pământului, după ce patria nóstră a intrat supt apărătoarea stăpânire a prea puterniciei împărății, la anul 1592: un Crai al Ardealului anume Bator Sigismund trimitând oști în Moldavia aũ robit pre cel de atunci Domn Aron Vodă, fiind rânduit de prea înalta Pórtă într'adoua Domnie și ducândul în Ardeal i-aũ ridicat viața cu tăierea capului. Atunci numitul Crai rânduint Domn Moldaviei pre un om al său anume Răzvan, acesta aũ adus cu sineși un episcop latinesc, nu scim cu care

nume de eparchia, de carele pominesc și istoricii pământeni, și Meletie scriitorul Geografiei acei vremi dicând că, Climent al 8-lea papa Romei au fost trimis un episcop latin în Moldavia pe acea vreme. Însă Craiul leșesc din aretările boerilor ce erau fugiți acolo spre scăpare, însciințându-se de întâmplările Moldaviei, au trimis Domn prin alegerea acelor boeri pre un Ieremia Vodă cu oști leșesci, și gonind pre Răzvan cu toți oamenii sei din țară, prea puternica împărăție au găsit de cuviință, și au întărit în scaunul Domniei pe numitul Ieremia Vodă. Și într'acest chip au lipsit și episcopul latinesc. Atunci Craiul Ardealului Batori au pornit jalbă către papa Romei împotriva Craiului leșesc, arătând că el neurătând vre-o cheltuială, stăpânise Moldavia întru cele mai mari nădejdi, că ar fi potut trage la dogmele apusenesci pre toți locuitorii țerei, dar Craiul leșesc cu a sa împotrivire i-au făcut dădarnic lucrarea cea răvnițore, de care Papa oțelindu-se au dat anathemii pe Craiul Lechiei pentru împedecarea ce au făcut. Și acesta a fost a doua cercare.

De la această epochă nu se mai pomenesce că ar fi mai stănut vre-odată episcop latinesc în pământul acesta decât numai pe la satele latinesci din țară și la o capelă a lor de aici din Iași, făcută întâiași dată proustă, și capelă numită, era numai popi rânduiți, și așa au stănut până în zilele Domnului Alexandru Mavrocordat, ce au pribegit în Rosia. Când fără slobozenia și primirea pământenilor, acea capelă s'au prefăcut în biserică de piatră, la care vinea după obicinuită cea din început popi latinesci chirotonisiți peste hotar a-și severși slujba dogmelor lor. Și câți streini de această credință latină vietuesc aici se boteza, se cunună, și se îngrôpa de acei popi; iară altă protecție nici cei aici dela capelă, nici cei de prin sate nu aveau, decât acea pământescă. Iară la anul 1816, în zilele Domnului Calimach, Dnii agentul austrieccesc au arătat numitului Domn, că curtea austrieccă au găsit cu cale a rândui și a trimite la Moldavia un episcop cu nume de Bacoviū. se fie începător și căpetenie legii latinilor din țară. După care Măria sa întrebând pre cînul bisericesc și politicesc, s'au făcut anafora obștească cuprindețore că ființa și șederea în Moldavia a unui episcop latin este cu totul împotriva obiceiurilor pământului, și nu primită pravoslavnicilor lăcuițori de aici, ca un lucru pricinuitoari de multe zeticnii, și smintele, și întru cele din afară. Și pentru aceasta nici odată nu pôte fi de mulțămirea și odihna supșilor. Și înălțimea sa multe feluri de acea anafora trimițându-o, și înfățșându-o la prea puternicul devlet, i-au trimis spre respuns și slăvit vezir mechtup și vrednic de totă încuviințarea înalt împărătesc hat, arătătorii, că de se va face în Tarigrad vre-o cerere de episcop din partea ministrului austrieccesc, se va da acolo respunsul cuviincios de neprimirea împlinirei. Iar de se va face și aice vre-o mijlocire din partea agenției să se dea respuns, că nu se pôte primi nefiind nici obicei, nici spre mulțămirea norodului. Dar până a veni această împărătescă hotărîre, s'a arătat aice un episcop latin, dicându-se că ar avea nume de Bacoviū. Dar în puțină vreme cât au trăit, nu s'au cunoscut asupra sa semnele de episcop, nici s'au socotit de cuviință a se primi, și a se înfățșo la numitul Domn, carele după câte-va luni au și murit. Și așa câtă-va vreme contenise cu totul vorba rânduirei altui episcop până a-prôpe de mazilia numitului Domn, când s'au auțit că dela împărătesca cetate a Tarigradului vine alt episcop apusenesc, însă trecătorii, iar nu șețetorii.

Dar noi temându-ne se nu ne fie acesta nu mai pricinuire, iară cu fapta să se statornicăscă aici, precum s'au și întemplat, iarăși de isnovă prin obșteasca anafora, la anul 1819, saū arătat tôte câte se pot întâmpla din această silnică incuibare a latinescului episcop peste obicei, rugându-ne cu dinadinsul pentru oprirea venirei sale, și cercând într'acesta statornicirea privilegiului, ne fiind nici o pildă a ședei în Moldavia episcop latin! că de ar fi fost obicei negreșit s'ar găsi rânduirea și numirea sa prin vre un înalt împărătesc firman, și s'ar afla trecut în caidurile și arhivele prea puternicei împărății. Și înălțimea sa trimițând și această anafora la prea puternica împărăție, pre lângă înaltul hat de mai înainte, s'au trimis și prea înalt împărătesc firman, însemnat la anul othomanicesc 1234, întru care cuprindețore curgerea celor de mai înainte, apoi în sferșit poruncesce cu aceste cuvinte, că de vreme ce s'au cunoscut, că șederea unui asemenea episcop latinesc în Moldavia este fără de nici o asemănare „de vre-e pildă și de vreme că nici în așezământurile pământului nu se cuprinde anume, și de vreme ce este în multe chipuri pricinuitoare de nepriință, și preste tôte aducătoare de turburare bunei linisciri a raialelor, apoi după cuprinderea împărătescului hat (ce saū dis mai sus), dacă elciul Austriei din Tarigrad va mai adăogi cerere pentru această pricină, acea cerere acolo nu va fi primită. Și asemenea respuns se dea și agenției de aicea pentru neprimire, precum s'au dat și mai înainte. „Dar fiindcă apucase a sosi aicea acel episcop mai înainte de a veni prea înaltul firman, au rămas nestrămutat în țară, dovedind prin aceasta cugetul seū, că supt nume de trecător voia a se statornici în pământul patriei noastre. Pentru care la anul 1820, în zilele Domnului Michail Suțul, fiindcă Dnii agentul austrieccesc prin notă au innoit cerere, ca să se dea voe aceluși episcop latin a lucra cu slobozenia tôte ale rangului seū, a-decă: a cerceta bisericile catolicesci ce sunt în cuprinsul oblădnirei sale din Moldavia, a îndrepta bunele rânduele în poporele sale, a hotări întâmplătoarele pricinii între oile păstoriei sale, a sluji tainele, a-decă mirul, și a face ungere saū chrisma. În sferșit a sluji cu tôte semnele unui episcop în zilele prasnicilor, și a se legiui în principatul acesta formalnicescul păstor al credinței catolicesci, și se aibă de acum protecția cea din poruncă, care Dnii Agentul au arătat că s'au rânduit a o pădi la bisericile catolicesci din Moldova, din partea noastră iarăși prin obștească anafora ne-am lepădat cu totul de primirea acestui lucru cerând prin înălțimea sa împlinirea înaltelor hoturi, și hotărîrea ce cu milostivire ni s'au fost chărădit dela prea puternicul devlet spre paza credinței noastre, și spre întărîrea vechiului obicei, rugându-ne ca să se rădice de aici și se lipsăscă. Dar nu s'a pus nici într'o lucrare cererea noastră, și acel episcop au rămas statornic până în primăvara trecută a acestui an, când fără de veste schimbându-se, s'au ivit altul aice în Iași la capela lor. Și fără primirea obștiei bisericesci și politicesci a acestei țeri au cutezat a și sluji după rânduirea lor la capelă în formă episcopăscă, lucru foarte supărător, și de smintelă pravoslavnicilor locuitori, și pildă nesuferită și de mare măhnire. Însă fiindcă și acesta acum după trecere de trei luni au murit, ca nu cum-va fără de veste se ne pomemim cu altul rânduit dela biserică apusenăscă, ne grăbim prin această a noastră obștească anafora a întinde prin mijlocirea înălțimei tale glasurile cele de rugăciune la prea înaltul prag al împărătescilor îndurări, se ne miluăscă cu întărîrea și inoirea hotărîrilor de mai

nainte, și se poruncescă, ca și de va îndreznă a veni vre-un asemenea episcop, negreșit se fie silit a se întorce înapoi, fără a-și arăta semnele cinului său, și fără a avea slobodeie a lucra slujbele sale.

Prea Înălțate Dómne! Urmarea bisericii apusenesci este vrednică de băgare în samă, carea adecă i-ar fi scopul a-și împinge până într'atâta pe episcopul său în pământul Moldaviei, după atâte, tulburări urmate în vremile trecute și după atâte improtiviri a noastre celor din viacul de acum, și însfârșit improtiva înaltelor împărătesei hotăriri și porunci, de cât numai că ar voi se-și înmulțască nimerniciei săi ¹⁾ într'acéstă țară prin aședare de episcop, precum se pôte înțelege chiar din nota D-sale agentului dela 1820, cătră mitropolitul țerei, prin carea arată, că aici în cuprinsul Moldaviei, se află ședători patru-deci mii suflete de dogma apusenescă, apoi acest nume întărindu-se prin rânduirea de episcop bisericesc, inpu-ternicindu-se și cu protecția politică, fără indoiala va ajunge la sfârșituri neprîncioase, și cu greu de a se disrădăcina. Pentru că mulți din Moldovenii cei proști ai satelor, intru nădejdele apărării politicesei, pot alerga și a se lipi de credința lor, și-și vor perde legea cea pravoslavnică, și strămoșască, pre carea este întemeiată ființa Statului stăpânirei, și intru care s'a pădit până acum nevătămată datornica supunere a aceste raele la prea puternicul devlet.

Noi ne rugăm, precuu am fost liniseți și nesuperați despre acéstă în curgere preste două viacuri, dela Ieremia Vodă și până în zilele Domnului Calimach, nepomenindu-se nici de cum de episcop latin, așa și de acum să remănem în pace, indulcindu-ne de paza legii noastre, și pe dobândirea acestui privilegii carele leagă într'o unire și într'un cuget pre tot norodul raelelor acestui memleket, se scăpăm de grija vătămarilor obștesei, într'acést dogmaticesc punct, precum însuși înalta înțelepciune a Măriei tale cu ochii săi pătrunzătorii o privește. 1826. Aug. 25. ²⁾

Resultatul opozițiunii Moldovenilor la înființarea episcopatului latinesc a fost, că Papa a părăsit pe un timp idea de a dobândi episcopate legale, recunoscute în țară, și cu titluri din țară, ci s'a mărșinuit a avea, ca și în trecut numai episcopi vizitator, cari în formă se priveau ca trecători, timpurari.

Politica de rezistență a Moldovenilor la înființarea episcopatului latinesc, a fost aceeași și în țara suroră; căci și acolo nu s'a permis înființarea de episcop stabil pentru confesiunea romano-catolică, ci numai un episcop vizitator, cu titlu de Nicopole, pe carele l'a păstrat până acum, de și avea locuința sa în București.

Cu toate acestea Roma a persistat în ființa sa și profitând de noile idei de toleranță ale Românilor a continuat a trimite și ține în România episcopi permanenți, în calitate de „vicari apostolici.” Așa în Iași pe la 1840 era vicariu apostolic Antoni de Stefano, carele a scris și publicat românește un catichis catolic și o carte de predică. În anul 1868 era Vicariu apostolic Anton Ioseph Plumy în București și avea sub administrația sa numai 8 biserici și 4 capele catolice în totă Muntenia. În Iași era Iosef Sendari episcop de Marcopoli, avînd supt ad-

¹⁾ Proseliți.

²⁾ Anaforalele acestea sunt transcrise intru o condică dela Mitropolia din Iași. Un esemplar original de pe anafora reproducă la pag: 55 s'a găsit în Mitropolia din București. De unde se înțelege, că Mitropolia din Iași a comunicat și Mitropoliei din București lucrările făcute în Moldova pentru episcopatul latinesc.

ministrația sa 89 de biserici și 12 capele catolice în totă Moldova, și 26 de preoți catolici (Alman. cult. pe 1868). Lumea noastră treptat s'a deprins cu dîșii, și nime nu le-a mai pus vre-o pedică în exerciciul funcțiunii lor. S'a făcut lăcuinți stabile în București și în Iași, s'a făcut școli, seminarii, pensionate, și numai tolerate, ba încă subvenționate de guvernele țarei. Școlile acestea, de băeți și de fete sunt astăzi frecventate nu numai de copii catolicilor, ci și de ai Românilor ortodoxi, mai ales pensionatele de fete, dirijate de călugărițe catolice iesuite, trimise inadins aici în România pentru educație și propagandă catolică.

Se intrébă acum: pentru ce Români până în timpurile noastre n'au suferit a se aședa în țările lor episcopi latini stabili, recunoscuți legalmente, când ei altminterea au fost destul de toleranți cătră confesiunile chreștine și chiar cătră religiunile necreștine, afară de cea mahomedană, carea n'a fost îngăduită a avea în țările române nici măcar giamii? Causa nu este alta, de cât instinctul și năzuința conservării lor naționale; căci ei nu puteau înțelege existența națională izolată de religiunea lor națională: Cine ataca religiunea lor, ataca națiunea lor, și devenea inamicul lor neimpăcat. Așa, sciind ei că Turcii au credința: că unde este întemeiată credința lor cu hogii și cu giamiele lor, aceea țară aparține lui Mahomet, și Mahomet o a dat Sultanului; de aceea Români, când au inchiat alianțele lor politice cu Sultanii între altele stipulațiuni privitoare la drepturile lor naționale, au pus și aceea, ca în țările lor să nu se introducă religiunea mahomedană, nici templelor mahomedane să se zidescă vre-o dată. Biserica catolică, cu tendințele ei absolutiste și de cucerire a totă lumea, s'a pus în serviciul cuceritorilor politici apusenii: Ungurilor, Polonilor, Austriacilor, cari deapurarea au avut ochii lor asupra țărilor noastre, și nau perdit nici o ocaziune spre a se face stăpâni pe ele. Afară de acéstă ei videau, ce se întâmpla înpregiurul lor cu popóarele ortodoxe: Români și Slavi, cari trăiau în țările catolice, Ungaria și Polonia, unde episcopi și călugării latinesci au inventat toate cruzimele, nedreptățile și asupririle pentru estermnarea lor politică, națională și religioasă. Asupriții aceștia, parte amigrau în țările române, parte cereau ajutoriuri politice, morale și materiale la Domni și Mitropolii noștri. Tóte acestea au făcut pre strămoșii noștri a fi prevădători și a se feri de curse, pre care streinii, sub felicurate pretexte, voiau a le întinde în calea lor politică și națională. Admițând existența confesiunii latinesci în țările lor, pentru ca chreștinii de acest rit să pótă în libertate a-și exercita cultul lor, n'au admis nici decum stabilirea de episcopate latine în țările române; pentru că episcopi aceștia nu vin numai din motive religioase, ci aduc cu sine influențe politice periculoase, dintru'nțai oculte, apoi după ce se întăresc — fățișe: propagandă religioasă streină, protecțiuni și amestecuri politice streine, care cu timpul perd o țară, și pe popor ilu dau în sclaviea altora. De aceea nu putem să nu admirăm bunul simț și înțelepciunea bătrânilor Români, cari prin devotamentul lor religios cătră Biserica ortodoxă a țarei lor, și prin puternica ei apărare au salvat țara și națiunea până în zilele noastre.

Se ne întrebăm acum: óre în acéstă privință au făcut totul strămoșii noștri, generațiunile române precedente? Óre noi, actualii, trebuie numai să culegem ródele ostenelelor lor? Să repaosăm la umbra

